

СТАНОВИЩЕ

ОТНОСНО: дисертационния труд на Димитър Антов Виденов
докторант в задочна форма на обучение към катедра „История и археология“
Факултет по хуманитарни науки, Шуменски университет „Епископ Константин
Преславски“

На тема „**Просветно движение на българите в Хасково през Възраждането**“ за
присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше
образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2 История и
археология, научен ръководител проф. д-р Росица Жечкова Ангелова-Георгиева

От проф. дн Пенчо Денчев Пенчев, УНСС

Представеният текст се състои от 230 страници, в които влизат Увод, четири глави, заключение, приложения, библиография и списък със съкращенията. От представените документи става ясно, че са изпълнени нормативните изисквания за допускане на дисертанта до публична защита.

Подбраната от докторанта и научния му ръководител изследователска тема е посветена на класически за българската историография проблем, свързан с особеностите на просветното развитие на важен географски регион. Темата може да се оцени като дисертабилна защото е фокусирана върху Хасковския регион, за който липсва цялостно монографично изследване. Отделни аспекти на просветното движение в Хасковско са били обект на изследователски интерес, но цялостна разработка за тях липсва. В този смисъл с дисертацията ще се запълни важна празнина в българската историческа наука.

За написването на дисертационния труд е ползвана разнообразна като произход и характер изворова база от централни и местни архивохранилища, публикувани документи, периодичен печат и т.н. За особено ценно смятам приличането на данни от регионалните архивохранилища, които често остават извън вниманието на изследователите. Авторът на дисертационния труд познава с необходимата задълбоченост и ползва повечето от изследванията, които пряко или косвено допринасят за изясняване на отделни проблеми от темата.

По моя преценка приносните елементи и постиженията на Димитър Виденов могат да се синтезират в няколко посоки:

1. Авторът е положил усилия да събере в смислен разказ разпръснатите факти за развитието на българското образование в Хасковско през епохата на Възраждането. Независимо от обективните трудности, свързани с липсата на достатъчно автентичен изворов материал се е получила една сравнително плътна и цялостна картина на просветното развитие не само на град Хасково, но и на най-важните селища от региона. Тя показва, че културно-просветното движение засяга не само градския център, но достига и до по-развитите села. Българите в тях, особено през последните две десетилетия преди руско-турската война от 1877-1878 г. проявяват инициатива за отваряне на училища и други просветни институции, самоорганизират се и са готови да дават част от средствата си за национално и светско образование.
2. Дисертантът е постигнал внимателен баланс между фокуса към развитието на училищата от една страна и останалите социално-икономически, политически и културни процеси, които протичат сред българите от друга. В този смисъл като особено сполучливо може да се определи посвещаването на една глава (Четвърта) на читалищата в Хасковско през третата четвърт на 19 век. С важна част от дейността си читалищата по същество са представени като специфичен придатък на училищната мрежа. Те се занимават с просветна дейност сред хора, които са извън училищната мрежа, изпълняват помощни за училищата социални функции и т.н.
3. С втора и трета глава от дисертацията, които са посветени пряко на появата и развитието на новобългарското образование в Хасковско, Димитър Виденов разкрива множество интересни детайли от функционирането на просветните структури по българските земи през Възраждането. Стават ясни трудностите и пречките, с които се справят българските възрожденски учители и общините, които финансират образованието. Внимателния прочит на събраните факти показва колко е трудно те да се обобщят и да се поставят в предварително зададени схеми и периодизации. Докато във водещите възрожденски центрове се основават модерни и светски училища, то в селата често или напълно липсват училища или съществуват частни, килийни и други училища.
4. Познанството ми с по-ранни варианти на дисертационния труд показва, че в окончателния вариант, който е представен на вниманието ни като жури е постигната значителна еволюция в посока на преодоляване на множество слабости и недостатъчно обосновани твърдения. Авторът значително е намалил празните емоционални изблици и е засилил аналитичната част. Премахнати и коригирани са фрапиращи грешки (например за това, че

Възраждането започва с „История славянобългарска“ и др.), значително е подобрен езикът на изложението. Всичко това създава впечатление за съвестна работа и за коректно отношение към научната критика.

Както всяка добра научна разработка и тази открива нови изследователски перспективи. Според мен особено внимание заслужава въпросът за размера, хронологичния обхват, културно-просветните измерения и т.н. на гръкоманството в Хасковско. От изложеното в дисертацията става ясно, че борбата срещу т. нар. гръкомани често придава смисъл и е движещ мотив за просветното развитие.

Към разработката могат да се отправят и някои сравнително маловажни забележки, които е добре да се имат предвид ако авторът реши да преработи дисертационния си труд в книга. Все още е необходимо да се прецизират заглавията на отделните глави и параграфи. Например, първата глава е озаглавена „Икономическа характеристика на Хасково и региона до средата на XIX век като предпоставка за просветната движение“. В съдържанието на тази глава обаче има факти, които са след кримската война (стр. 17) и са описани някои процеси, които не са част от икономическото, а от социалното развитие на Хасковско. Авторът задължително трябва да дефинира какво има предвид под Хасковско, какъв е административния статут на града и промените в него и какво е църковно-административното положение на района. Добре е в края да се направи обобщение: колко са населените места в Хасковско, колко от тях са с българско население и в колко е имало някаква регистрирана форма на просветна дейност. Така цялостните постижения и проблеми пред просветното развитие на българите ще станат много по-ясни.

Обобщаването на характеристиките на представения дисертационен труд показва, че положителните черти са значително повече от недостатъците. Налице е едно оригинално произведение с ясни авторови тези. Поставените в увода цели и задачи могат да се приемат за изпълнени. Това ми дава основание да гласувам за присъждането на Димитър Антоу Виденов на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2 История и археология.

10.04.2022

Подпис:

(проф. П. Пенчев)